

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นตามลำดับต่อไปนี้

1. ความหมายของความคิดสร้างสรรค์
2. องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์
3. การพัฒนาหลักสูตรความคิดสร้างสรรค์
4. แนวคิดเกี่ยวกับการสอนภาษา
5. ความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนภาษา
6. การใช้คำถามเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
7. การใช้คำถามในการเรียนภาษาไทย
8. การใช้คำถามแบบ Parnes ในการเรียนภาษาไทย
9. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์อาจถูกมองว่า เป็นความสามารถพิเศษหรือเรื่องที่ยิ่งใหญ่ ยากและน้อยคนจะมีคุณสมบัตินี้ จึงทำให้หลายคนปล่อยวางเรื่องการคิดสร้างสรรค์ไป จากผลการศึกษาพบว่า บุคคลที่คิดว่าตนเป็นคนสร้างสรรค์ จะมีโอกาสสร้างสรรค์ตนเองและผลงานมากกว่าที่คิดว่าคุณไม่มี (อาร์ พันช์มณี, 2541, หน้า 53) จึงกล่าวได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ตัวคนทุกคน ที่จะต้องใช้การกระตุ้นเตือนและฝึกฝน พัฒนาให้เกิดขึ้น จนเกิดประโยชน์และเป็นที่ยอมรับความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นความสามารถในการคิดได้หลายทิศทาง หลายแง่มุม ในลักษณะของความคิดนอกกรอบ (Divergent Thinking) อันนำไปสู่การคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ การค้นพบวิธีการแก้ปัญหาได้สำเร็จ ความคิดเชิงนอกกรอบดังกล่าวประกอบด้วยลักษณะความคิดริเริ่ม ความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิดและความคิดละเอียดลออ (Guilford อ้างใน อาร์ พันช์มณี, 2537, หน้า 7) นอกจากนั้น มีผู้ที่สนใจศึกษาด้านความคิดสร้างสรรค์ได้ให้นิยามความคิดสร้างสรรค์ในแง่ต่าง ๆ ไว้มากมายพอสรุปได้คือ ในแง่ของความสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์

ที่ช่วยให้ระลึกถึงสิ่งอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กันได้ (Osborn , Spearman , Wallace & Kogan อ้างใน อารี พันธุ์มณี, 2537) เห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการของการกระทำเพื่อให้ได้ ผลผลิตใหม่ ๆ ทางความคิดที่ใช้จินตนาการประยุกต์ (Applied Imagination)

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

ความสามารถที่จัดว่าเป็นองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์นั้น มีการพิจารณาโดย วิธีการใช้และพัฒนาให้สมดุลกัน 3 ประการ (สุรศักดิ์ หลาบมาตา, 2541, หน้า 38) ได้แก่

1. ความสามารถในการสังเคราะห์ (Synthetic Ability) เป็นความสามารถที่จะ คิดอะไรได้มากกว่าสิ่งที่เห็นอยู่เป็นปกติ ได้อะไรใหม่ ๆ ขึ้นมา ซึ่งคนอื่นมองไม่เห็น เช่น เห็น สายไฟ แบตเตอรี่ แผ่นพลาสติก อาจจับรวมกันเป็นพัดลมก็ได้

2. ความสามารถในการวิเคราะห์ (Analysis Ability) หรือเรียกว่า ความคิด วิเคราะห์ (Critical Thinking) เป็นความสามารถในการคิดแยกแยะออกเป็นส่วน ๆ และมีการประเมินผล มองเห็นจุดดี ที่จะนำไปใช้ประโยชน์และทดลองทำ

3. ความสามารถในทางปฏิบัติ (Practical Ability) เป็นความสามารถเปลี่ยน ทฤษฎีเป็นปฏิบัติหรือเปลี่ยนความคิดนามธรรมให้เป็นรูปธรรม

ความสามารถทั้งสามประการผนวกรวมกันจะเป็นความคิดสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ หรือนวัตกรรมได้

องค์ประกอบของความสามารถในการคิดแบบอนกนัยของ Guilford (อ้างใน กองวิจัย การศึกษา กรมวิชาการ, 2542, หน้า 118) ได้แสดงออกมาในรูปแบบของความสามารถต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความคิดริเริ่ม หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดธรรมดา อาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาดัดแปลงประยุกต์ให้เป็นสิ่งใหม่ บางครั้งอาศัยความคิด จินตนาการประยุกต์ คือ คิดและหาทางสร้าง ทำให้เกิดผลงาน

2. ความคิดคล่องตัว หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวนั้น คิดออกมา มากมายหลายอย่างแตกต่างกัน แล้วนำความคิดทั้งหมดมาพิจารณาว่า ความคิดใดดีที่สุดและให้ ประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ซึ่งแบ่งได้ 4 ด้าน คือ

2.1 ความคิดคล่องแคล่วด้านถ้อยคำ (Word Fluency) เป็นความสามารถในการใช้ คำได้อย่างคล่องแคล่ว

2.2 ความคิดคล่องแคล่วด้านการโยงความสัมพันธ์ (Association Fluency) เป็น ความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งทีคล้ายคลึงเข้าด้วยกันหรือเชื่อมโยงสิ่งที่ต่างกันมาก ๆ จนทำให้เกิดสิ่งใหม่

2.3 ความคล่องแคล่วด้านการแสดงออก (Expression Fluency) เป็นความสามารถในการนำเสนอสิ่งที่คิดออกมาในวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

2.4 ความคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด

3. ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง ประเภทหรือแบบของความคิดแบ่งออกเป็น

3.1 ความยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดหลายอย่าง อย่างอิสระ

3.2 ความยืดหยุ่นทางด้านการดัดแปลง (Adaptive Flexibility)

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดในรายละเอียดที่นำมาตกแต่งความคิดครั้งแรกให้สมบูรณ์ เกิดเป็นภาพชัดเจนและได้ความหมาย

ในองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ประการนับว่า ความคิดริเริ่มถือเป็นหัวใจของความคิดสร้างสรรค์และการให้รายละเอียดจะเป็นตัวบ่งชี้ที่ไม่แน่นอนมากที่สุด จึงนิยามที่จะอ้างถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ในด้านความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่นและความคิดริเริ่ม (สมศักดิ์ ภู่วิภาดาพรรณ, 2541, หน้า 30)

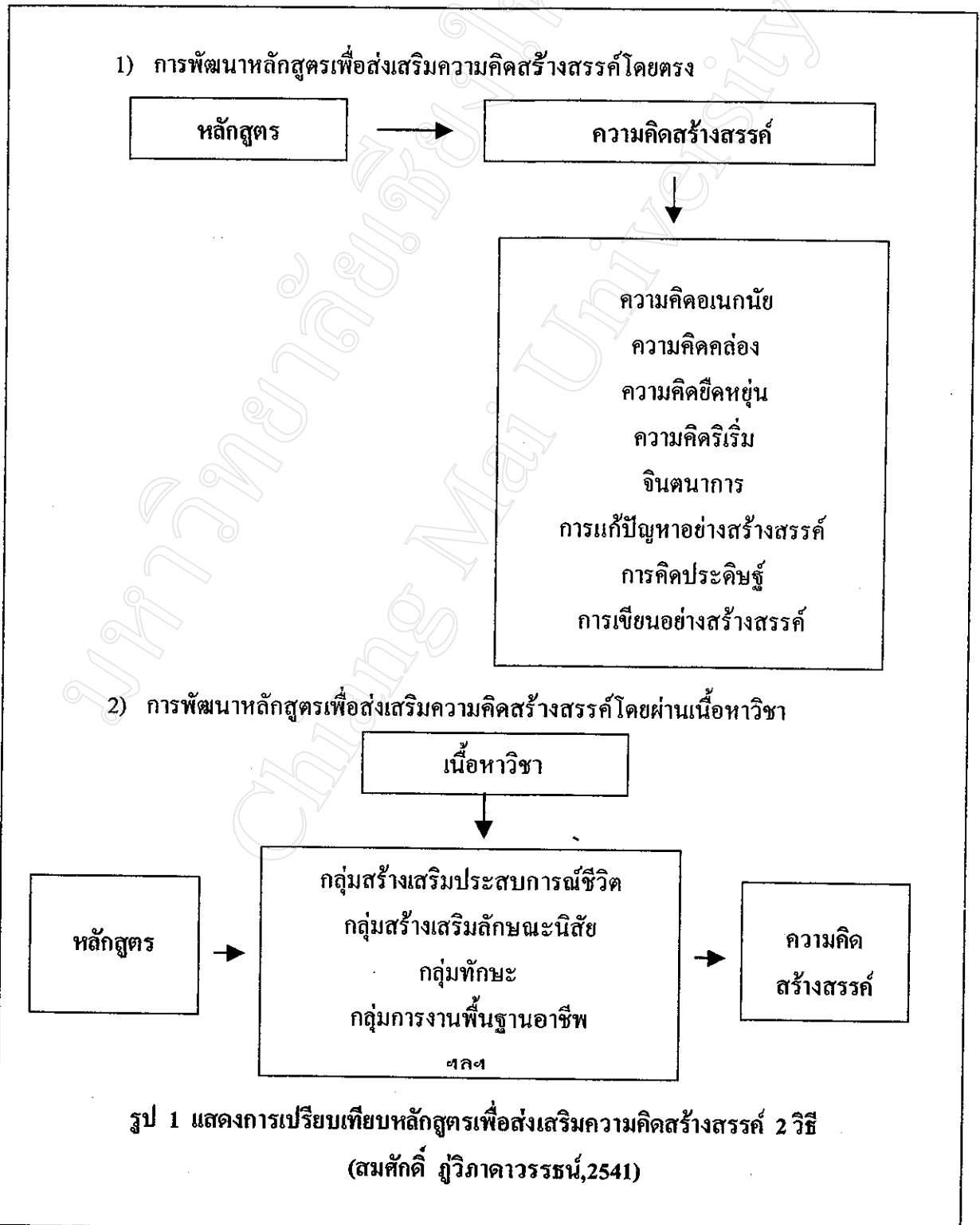
การพัฒนาหลักสูตรความคิดสร้างสรรค์

เมื่อศึกษาจากแนวทางดำเนินการ เพื่อให้จัดการการศึกษาตามหลักสูตรในระดับประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ จะเห็นว่า มีจุดเน้นด้านกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน ผู้สอนจึงควรพัฒนาหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ โดยนำแนวทางและวิธีการทางสร้างสรรค์มาใช้ในห้องเรียนอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

หลักสูตร มีความหมายต่าง ๆ กัน ตามทฤษฎีการศึกษาที่แต่ละคนเชื่อ เสริมศรี ไชยสร (2526, หน้า 2) ได้กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรไว้ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ในแนวกว้าง คือ หลักสูตร หมายถึง ประสิทธิภาพทั้งหมดของผู้เรียนในความรับผิดชอบของสถาบันหนึ่ง ซึ่งจะเป็นขอบเขตการปฏิบัติหรือกิจกรรมการเรียนการสอน อันเป็นประสิทธิภาพที่ดีความได้ทั้งในลักษณะที่เป็นประสิทธิภาพที่คาดหวัง กำลังจะเกิดขึ้นและเป็นผลจากการจัดกิจกรรมดังกล่าว ในความหมายแนวนแคบ หลักสูตรเป็นแผนประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นก่อนการสอนหรือการปฏิบัติจริงในโครงการใด ๆ หรือแนวทางให้ปฏิบัติ อันมีองค์ประกอบด้านความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการจัดประสิทธิภาพ (Objectives) การจัดประสบการณ์ (Learning Experience Organization) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งก็คือ แผนประสิทธิภาพที่จัดแก่ผู้เรียนนั่นเอง

จากความหมายของหลักสูตรดังกล่าว จะมีความแตกต่างของการตีความในแนวนแคบหรือกว้าง แต่ก็มีลักษณะที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งหลักสูตรของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จะเน้นไปที่แผนการจัดประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่

การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์นั้น สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2541, หน้า 76) เสนอไว้ 2 วิธีการคือ การพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยตรง และการดัดแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่แล้วในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เช่น การพัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา คณิตศาสตร์หรือภาษาอังกฤษ เพื่อให้มีความรู้ ทักษะและเจตคติในวิชานั้น และมีความคิดสร้างสรรค์ไปด้วยพร้อม ๆ กัน จุดประสงค์ของการพัฒนามีความแตกต่างกัน ดังแสดงในรูปที่ 1

จะเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยตรง อาจจะมุ่งเน้น องค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การมุ่งด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์หรือ การพัฒนาการคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ เป็นต้น แต่ถ้าพัฒนาหลักสูตรโดยผ่านเนื้อหาในหลักสูตร จะมุ่งเน้นเทคนิคการสอนของกิจกรรมในเนื้อหาวิชา เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และให้ผู้เรียนมี คุณลักษณะตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรด้วย เช่น ผู้เรียนที่เรียนกลุ่มทักษะภาษาไทย จะมุ่งเน้น ทักษะการฟัง พูด อ่านและเขียน ครูอาจเน้นเรื่องการสื่อความหมายอย่างสร้างสรรค์เข้าไปด้วย เป็นต้น

งานวิจัยของ Annarella (2000) ซึ่งให้เห็นถึง การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรว่า ครูควรจัดห้องเรียนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การใช้ หัวเรื่องสำคัญของเนื้อหาในการเรียนการสอนพร้อมกับการสร้างแรงจูงใจ การใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือและศิลปะสร้างสรรค์ที่หลากหลาย โดยให้ผู้เรียนมีอิสระทั้งความคิดและการ แสดงออก เนื่องจากผู้เรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง มักมีวิธีการเรียนรู้และวิธีคิดที่หลากหลาย แตกต่างกันไป

การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของไทย ปี 2514 – 2536 จำนวน 156 เล่ม ในด้านคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ โดย ชีรชัย เนตรนอมศักดิ์ (2538) พบว่า หลักสูตร หรือแนวการสอนใหม่ ๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับความคิดหลายทาง มีอิสระในการคิด การจัดกิจกรรมที่ให้อิสระในทางความคิด จะทำให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าการสอน ตามปกติและแบบที่ไม่ให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการสอนภาษา

การสอนภาษาไทยนั้น เป็นเรื่องที่ไม่ยาก ไม่ง่ายหากผู้สอนมีศาสตร์ในการสอนที่ดีคือ รู้จัก ภาษาไทย สามารถฟัง พูด อ่านและเขียนเป็นแบบอย่างได้เป็นอย่างดี รู้จักวิธีสอนแบบต่าง ๆ และมีศิลป์ในการนำศาสตร์เหล่านั้นมาใช้ และเป็นผู้กำหนดกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ของการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน ซึ่งไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2525, หน้า 58) ได้กล่าวถึงการสอนภาษาไทย โดยทั่วไปจะเน้นความเชื่อพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่

1. ในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรม มีเป้าหมายให้นักเรียนได้รู้จัก เข้าใจและคุ้นเคยกับ ภาษาที่เคยใช้ในอดีตที่เคยพูดถึง และได้รับความนิยมนำมาใช้ในอดีตเป็นหลักสำคัญ เมื่อรู้จักเข้าใจ และคุ้นเคยก็มีความรักและรักษาไว้สำหรับคนรุ่นหลังต่อไป ลักษณะการเรียนการสอนในแนวนี จะครอบคลุมการเรียนการสอนวิชาวรรณคดี วิชาการใช้ภาษาและหลักภาษาด้วย ซึ่งผู้สอนจะ พยายามยกตัวอย่าง ชี้นำให้เห็นคุณค่า ความงาม ความไพเราะของวรรณกรรม

2. การขีดไวยากรณ์เป็นหลัก จะพบมากในวิชาการใช้ภาษาทั้งการพูด อ่านและเขียน การพูดตามหลักไวยากรณ์จะต้องพูดให้ถูก ประโยคมีประธาน กริยา กรรมอย่างชัดเจน ถูกต้อง เหมาะสมกับกฎเกณฑ์ของภาษาเป็นส่วนใหญ่ การเขียนต้องสะกดการันต์ให้เป็นไปตามหลักภาษา และพจนานุกรม มีความราบรื่น สดใสสวยงามตามกฎเกณฑ์ของไวยากรณ์มากกว่าสะกดตามหลักของการสื่อความหมาย แต่ไม่ควรยึดถือมากเกินไปทำให้การใช้ภาษาเกิดการขัดข้อง จึงควรศึกษา ระเบียบกฎเกณฑ์ของภาษาให้เข้าใจชัดเจน เพื่อเป็นเครื่องมือในการใช้ภาษา

3. การยึดการสื่อสารเป็นแกนกลาง เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดหรือสิ่งที่ซ่อนเร้นในวรรณกรรมต่าง ๆ พิจารณาว่า มีการแสดงออกถึงความเข้าใจนั้นด้วยวิธีการอย่างไร มีความนุ่มนวล ไพเราะอย่างไร แค่นั้น มีความผสมผสานกลมกลืนในสิ่งที่จะสื่อกับวิธีการสอนมากน้อยแค่ไหน เพียงไร การเรียนการสอนในแนวทางการสื่อสารนี้จะเป็กระบวนการที่จะช่วยพัฒนาและ ส่งเสริมความคิดและจินตนาการของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ฝึกให้ผู้เรียนได้สนใจตัวเอง พิจารณาตนเองและผู้อื่นที่จะรับการสื่อสารด้วย

4. การสอนภาษาไทยตามแนวคิดของศิลปภาษา มีความเชื่อว่า ภาษาเป็นการแสดงออก ของมนุษย์ที่จะสามารถแสดงออกเพื่อเข้าใจซึ่งกันและกัน หรือใช้ประโยชน์กันได้ในชีวิตประจำวัน และขณะเดียวกันก็สามารถแสดงออกอย่างประณีต บรรจงเต็มไปด้วยความละเอียดอ่อน และมี จินตนาการ มีการสร้างสรรค์ในการแสดงออกในลักษณะของศิลปภาษา (Language Arts) หรือการ ผสมผสานการอ่าน ฟัง พูดและเขียนเข้าด้วยกัน แล้วนำมาใช้ประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น ผู้ใช้ภาษาจำเป็นต้องมีความสามารถและศิลปะ ในการสร้างสรรค์ภาษาเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การเพิ่มพูนความรู้ ความซาบซึ้งในคุณค่าของวรรณกรรมที่มีอยู่ ความเพลิดเพลินในชีวิต ประจำวัน ในการเรียนการสอน ครูควรให้ผู้เรียนได้มี โอกาสแสดงออกอย่างอิสระ มีความเป็น ตัวของตัวเอง สะท้อนความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ออกมาอย่างชัดแจ้ง ลึกซึ้งและมีความหมาย ส่งเสริมความเจริญของจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน การเรียนการสอนแนวนี้นี้ยัง มุ่งใช้ภาษาเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวันด้วย เพราะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนเป็นคน ที่ สมบูรณ์

ความข้อทั้ง 4 ประการนี้มีจุดเด่นและค้อยในตัวเอง เป็นการชี้ให้เห็นว่าในการดำเนิน การสอนมีหลายแนวทาง ครูผู้สอนไม่ควรยึดติดในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง ควรทำความเข้าใจใน แต่ละความเชื่อแล้วเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียน ต่อไป

จากการเรียนการสอนภาษาไทยที่ผ่านมานั้น วิศัลย์ศยา รุดดิษฐ์ (2536, หน้า 2) ได้กล่าวถึง ปัญหาการสอนของครูผู้สอนภาษาไทยที่มักประสบปัญหาด้านวิธีสอนดังนี้คือ

1. หลักสูตรภาษาไทยเน้นการสอนทักษะต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กัน แต่ครูไม่ทราบวิธีการสอนที่จะให้การสอนได้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่ควร

2. ครูมักสอนโดยวิธีบรรยายและมุ่งสอนเพื่อให้ให้นักเรียนสอบได้

3. ครูมักไม่ค่อยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติมากเท่าที่ควร

4. เนื้อหาวิชาภาษาไทยค่อนข้างยาก โดยเฉพาะหลักภาษาไทย ซึ่งนักเรียนจะไม่ชอบทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ

ดังนั้นครูภาษาไทยจึงควรปรับปรุงตนเองและพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทยด้วยวิธีการสอนภาษาไทยเชิงทักษะสัมพันธ์ ที่ให้เกิดความสัมพันธ์กันทั้ง 4 ทักษะคือ

1. จัดการสอนหลักภาษา วรรณคดี การใช้ภาษา ร่วมกันโดยยึดเนื้อหาวิชาวรรณคดีเป็นแกน
2. จัดกิจกรรมที่ช่วยให้การเรียนรู้เนื้อหาทั้ง 3 ส่วนสัมพันธ์กัน
3. จัดให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการใช้ภาษาทั้ง 4 คือ ฟัง พูด อ่าน เขียนให้ครบในทุกคาบการเรียน
4. ฝึกนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน

จึงพอสรุปได้ว่า วิธีการสอนภาษาไทยเชิงบูรณาการด้านทักษะสัมพันธ์และยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะช่วยให้การเรียนการสอนภาษาไทยน่าสนใจ ผู้เรียนสนุกและประสบผลสำเร็จร่วมกันในชั้นเรียนได้

ความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนภาษา

โสภา ธรรมรงค์ฤทธิ์ (2528) ได้ให้ความหมายความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาว่าเป็นความสามารถของบุคคลที่มองเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วสามารถเห็นหรือระลึกความสัมพันธ์ในสิ่งที่เห็นออกมาให้ได้มากที่สุดและรวบรวมเข้าเป็นสิ่งที่ใหม่ที่มีความหมาย ทำให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ทางภาษา อาจเป็นคำ วลี ประโยค ข้อความหรือเรื่องราวที่มีความแปลกใหม่

ข้อสังเกตในด้านความสามารถทางภาษาที่ทำการวัดได้สะดวกและชัดเจนคือ ทักษะการเขียน (ธีรชัย เนตรอนอมศักดิ์, 2538, หน้า 35)

นอกจากนั้นการเรียนการสอนภาษาไทย ทั้งการสอนวรรณคดี หลักภาษา การฝึกทักษะทางภาษา มีส่วนช่วยสร้างเสริมความคิดของเด็กเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจแสดงออกในทางการกระทำที่สร้างสรรค์ ทั้งในรูปการพูด การเขียนแบบต่าง ๆ เช่น การเล่านิทาน การแต่งเพลง แต่งบทประพันธ์ เขียนเรื่องสั้น สารคดี คำขวัญหรือบทละคร พูดชักชวนหรือโน้มน้าวใจ พรรณนาความรู้สึก ฯลฯ ซึ่ง ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (อ้างใน นราวัลย์ พูลพิพัฒน์, 2529 ,หน้า 11) ได้เสนอแนะวิธีการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางการเรียนภาษาดังต่อไปนี้

1. แนะนำให้เด็กรู้จักงานสร้างสรรค์ทางภาษาที่ดี สมควรเป็นตัวอย่างได้ เช่น บทกลอนที่ไพเราะ เรื่องสั้นที่ถูกหลักวิชา นิทานที่อ่านสนุก โดยอ่านให้ฟังหรือแนะนำให้อ่านเอง
 2. แนะนำให้เด็กสังเกตเสียงคำที่มีสัมผัสคล้องจองกัน ทำให้เกิดความไพเราะและให้เริ่มหาคำมาผูกหรือร้อยกรองขึ้นตามใจความที่กำหนดให้หรือให้คิดเอง
 3. แนะนำให้สังเกตธรรมชาติและเลือกเฟ้นคำที่จะพรรณนาธรรมชาติให้ใกล้เคียงกับความจริง โดยพิจารณาจากตัวอย่างที่มีผู้เขียนไว้แล้ว และเปรียบเทียบแง่ดี ค้อยของตัวอย่างนั้น ๆ
 4. ชวนให้เด็กสนใจที่จะแต่งคำประพันธ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ โดยเริ่มจากง่ายไปหายาก เช่น คัดแปลงนิทานอีสปเรื่องง่าย ๆ เป็นภาพกลอนหรือแทรกบทสนทนาในเรื่องเดิม
 5. จัดประกวดงานประพันธ์ตามโอกาสต่าง ๆ เช่น ประกวดบทร้อยกรองในวันสำคัญ บุคคลสำคัญ ประกวดเรียงความ สุนทรพจน์ตามที่กำหนด
 6. การฝึกเขียนอย่างสม่ำเสมอและตรวจแก้ ดิชม ส่งเสริมให้เกิดกำลังใจที่จะสร้างสรรค์งานให้ดีขึ้น
 7. กิจกรรมและอุปกรณ์ที่จะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เช่น
 - เชิญวิทยากรที่ถนัดในการแต่งคำประพันธ์มาพูดแนะนำวิธีแต่งคำประพันธ์
 - ใช้เครื่องบันทึกเสียงอัดเสียง คำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ มาเปิดให้นักเรียนฟัง
 - หาภาพมาให้นักเรียนเขียนพรรณนาเป็นร้อยกรองสั้น ๆ
 - ให้นักเรียนแบ่งหน้าที่กันหาตัวอย่างบทร้อยกรอง ร้อยแก้ว คำอวยพร บทความสารคดีต่าง ๆ มาติดป้ายประกาศหรืออ่านให้นักเรียนฟังและวิจารณ์
 - หาสำนวนแต่งบทร้อยกรองหลาย ๆ สำนวน เปรียบเทียบให้เห็นว่า สำนวนดีหรือค้อยในเชิงการเลือกเฟ้นถ้อยคำ ข้อคิดที่แยบยลและการเล่นสัมผัส
 - ให้นักเรียนวาดภาพประกอบตามจินตนาการหรือสร้างสรรค์งานศิลปะอื่น ๆ จากคำประพันธ์หรือให้พรรณนาความต่าง ๆ
 - นำไปทัศนศึกษาหรือศึกษานอกสถานที่
 - ให้จัดทำหนังสือพิมพ์ประจำวัน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสแต่งบทร้อยแก้ว ร้อยกรอง มาลง จัดประสบการณ์จริงในการกล่าวคำอวยพร สุขดี ไว้อาลัยในโอกาสที่เหมาะสม
 - แนะนำวิธีเล่นลับแลกลอนสด ต่อสัทวาหรือประกวดคอกสร้อย
 - ให้มีการร้องเพลงจากบทร้อยกรองที่นักเรียนแต่งโดยใช้ทำนองเพลงไทยที่เหมาะสม
- รวบรวมบทร้อยกรองที่แต่งได้ดี พิมพ์ติดป้ายประกาศในชั้นหรือห้องสมุด
- นอกจากนั้น นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ (2529, หน้า 114) ได้สรุปข้อเสนอแนะจากงานวิจัยสำหรับครูผู้สอนภาษาไทยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. ผู้สอนควรเลือกหาวิธีสอนหลาย ๆ แบบมาใช้ เช่น แบบบรรยาย แบบอภิปราย แบบแก้ปัญหา ฯลฯ โดยพิจารณาเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของการเรียนนั้นเป็นเกณฑ์
 2. ควรใช้สื่อการเรียนที่เหมาะสมกับเนื้อหา โดยผู้สอนอาจร่วมมือกับฝ่ายโสตทัศนศึกษา หรือฝ่ายศิลปศึกษาในการสร้างสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ
 3. ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดอย่างเสรี ไม่จำกัดขอบเขตความคิดและรูปแบบกฎเกณฑ์ แต่ใช้วิธีชี้แจงรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กแสดงความคิดตามรูปแบบนั้นหรือพัฒนารูปแบบของตนเอง
 4. ควรใช้คำถามช่วยผู้ให้เด็กได้ใช้ความคิดในการตอบ เช่น คำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า ทำไม เพราะเหตุใด หรือถ้านักเรียนเป็น..... ฯลฯ
 5. ควรส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกตหาความคิดจากแหล่งต่าง ๆ และพยายามฝึกฝนทักษะทางภาษาบ่อย ๆ ไม่ควรจำกัดเนื้อหาการสอนทักษะจากตำราเท่านั้น
 6. ควรมีการสร้างแบบฝึกทักษะต่าง ๆ ทั้งการฟัง พูด อ่านและเขียน เพราะวิชาภาษาไทย จำต้องฝึกฝนอยู่บ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ
 7. ครูผู้สอนควรอดทน ใจกว้าง ขอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก อยากแนะนำแก้ไขและให้กำลังใจนักเรียนอยู่เสมอ มีความกระตือรือร้น หมั่นคิดค้นหาวิธีการหรือกิจกรรมใหม่ๆ แปลก ๆ ให้นักเรียนได้ทดลองและมีเกณฑ์การประเมินผลที่แน่นอน โดยนักเรียนน่าจะมีส่วนร่วมในการประเมินด้วย
 8. ส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น ชุมนุมภาษาไทย สัปดาห์วรรณคดี นิทรรศการ คำประพันธ์ การแสดงละคร ใ้ว่าที่ ฯลฯ ซึ่งจะสนับสนุนผลงานเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน
- ความคิดสร้างสรรค์ทางการเรียนภาษา จึงเน้นที่ความสามารถของผู้เรียน ในการถ่ายทอดความรู้สึกลึกซึ้งออกมาทางการกระทำเชิงสร้างสรรค์ในทักษะหรือสมรรถภาพทางภาษา ทั้งการฟัง พูดอ่านและเขียน ซึ่งผู้สอนมีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมและมีเทคนิควิธีสอน รวมถึงการใช้สื่อ และวิธีการประเมินผลให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ดังกล่าว

การใช้คำถามเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

การส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดและปลูกฝังวิธีคิด และแก้ปัญหาในทางที่ถูกต้องและสร้างสรรค์ เริ่มตั้งแต่เยาว์วัย โดยจัดสภาพแวดล้อมที่ท้าทายและช่วยผู้ให้เด็กคิดและใช้เหตุผล ซึ่ง Norris (1966) ได้กล่าวถึงคำถามว่า เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดการใช้สมรรถภาพทางการคิด ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดและฝึกฝนการคิดสร้างสรรค์นั้น วิธีหนึ่งที่ผู้สอนทำได้คือ การเลือกใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดในการหาคำตอบ อันจะนำมาสู่บุคลิกลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

การจำแนกประเภทคำถามที่ใช้ในชั้นเรียน ได้จำแนกระดับความคิดที่ใช้ตอบคำถาม (สaxon ฌาน้อย, 2539, หน้า 53) โดยคำถามระดับต่ำ จะเป็นคำถามที่ทดสอบหรือใช้ความคิดพื้นฐาน (Fact Questions) ซึ่งใช้ทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ได้แก่ การถามความจำ ที่ให้นึกถึงเรื่องที่ทราบแล้ว ความเข้าใจเป็นการใช้ความสามารถในการนำความรู้มาอธิบาย เพื่อแสดงความเข้าใจและการนำไปใช้ เป็นการให้ผู้เรียนแก้ปัญหาโดยเลือกใช้ข้อมูลที่มีอยู่ คำถามที่ต้องการคำตอบที่ใช้สติปัญญาสูงขึ้น โดยการคิดค้นและขยายความคิด (Thought Questions) ได้แก่ การถามวิเคราะห์ที่ให้ผู้เรียนรู้จักแยกแยะ ดีความและจัดระบบข้อมูล ให้ข้อคิดเห็นจากเรื่องราวที่กำหนด นอกจากนี้ พิงใจ สันธวานนท์ (อ้างใน ฌฐฐากร ฌนอมตณ, 2537) ได้ระบุถึงคำถามระดับสูงที่รวมถึงการสังเคราะห์ ซึ่งทำให้ได้แสดงความคิดเห็นได้กว้างขวางจากการทดแทนหรือให้แนวทางต่องานที่กำหนดได้ และการถามประเมิน เพื่อให้รู้จักคิด ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลด้วย

Orlich, C, Donold and other (1980) ได้จัดประเภทคำถามและคุณลักษณะที่เกิดขึ้นของตัวนักเรียนจากคำถาม ที่ใช้ในห้องเรียน ไว้ 6 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทความรู้, ความจำ (Remembering , Knowledge) ผู้เรียนจะระลึกข้อมูล ความคิดและหลักเกณฑ์ของความรู้ที่ได้เรียนมา
2. ประเภทความเข้าใจ (Understanding , Comprehension) ผู้เรียนจะแปลความ, เข้าใจ หรือตีความข้อมูลบนพื้นฐานของการเรียนรู้ที่มีอยู่เดิม
3. ประเภทแก้ปัญหา, การประยุกต์ (Solving , Application) ผู้เรียนจะเลือก, ถ่ายโยงและใช้ข้อมูล, หลักการเพื่อแก้ปัญหาให้สมบูรณ์ในที่สุด
4. ประเภทการวิเคราะห์ (Analyzing) ผู้เรียนจะจำแนก, จัดจำพวกและเห็นความสัมพันธ์ของสมมติฐาน หลักฐานต่าง ๆ, การลงข้อสรุป
5. ประเภทสร้างสรรค์, สังเคราะห์ (Creating , Synthesis) ผู้เรียนจะริเริ่ม, บูรณาการ และรวมความคิดทั้งหมดไว้ในผลงานหรือแผนการใหม่ ๆ
6. ประเภทการตัดสินใจ, ประเมินค่า (Judging , Evaluation) ผู้เรียนจะประเมิน, ตีค่าหรือตีความบนฐานของสิ่งที่เป็นหลักเกณฑ์จำเพาะหรือตามมาตรฐานต่าง ๆ

นอกจากนั้นคำถาม 6 ประเภทเพื่อส่งเสริมการคิดดังกล่าว ยังจำแนกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม เพื่อสะดวกต่อการใช้ของผู้สอน คือ (1) คำถามส่งเสริมการคิดเอกนัย (Convergent Thinking) ได้แก่ ประเภท ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ (2) คำถามส่งเสริมการคิดอเนกนัย ได้แก่ ประเภทการแก้ปัญหา ประยุกต์ วิเคราะห์และสร้างสรรค์(สังเคราะห์) (3) คำถามเพื่อประเมินค่า ได้แก่ ประเมินการตัดสินใจ, ประเมินค่า

คำถามที่จะส่งเสริมการคิดได้หลายทิศทาง ซึ่งเป็นคำถามยกระดับความคิดให้สูงขึ้น (High levels of thinking) จะเป็นคำถามเพื่อส่งเสริมการคิดอเนกนัยและประเมินค่า ซึ่งหนึ่งในคำถามที่จะส่งเสริมการคิดดังกล่าวได้คือ คำถามประเภทสร้างสรรค์ หรือคำถามที่ให้ผู้เรียนสังเคราะห์สิ่งใหม่

จากผลงานด้วยความริเริ่ม และการบูรณาการองค์ความรู้ของตนเอง โดยครูจะเปิดโอกาสให้เด็กได้ตอบสนอง (Respond) ได้ไม่จำกัดและให้เวลานานสำหรับการคิด ไม่มีถูกผิด มีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคำถามเชิงสร้างสรรค์ของดวงเดือน อ่อนน้อม (อ้างใน ญัฐฐากร ธนอมตน์, 2537) ที่ให้ความเห็นว่าคำถามที่ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้น ให้เกิดองค์ประกอบทางด้านความคิดสร้างสรรค์โดยตรง จะมีลักษณะดังนี้

1. คำถามที่ฝึกให้คิดให้ได้ปริมาณมาก จะส่งเสริมความคิดคล่องแคล่ว เช่น ให้ออกข้อคิดออกไม่ว่าให้มากที่สุด
2. คำถามที่ฝึกให้คิดได้หลายประเภท เช่น ให้ออกข้อสังเกตที่เป็นของเล่น ของใช้ ให้ตรงกับลักษณะกลุ่มของตนเองในหลายๆ แง่มุม จะช่วยส่งเสริมความคิดยืดหยุ่น
3. คำถามที่ส่งเสริมความคิดริเริ่ม เป็นการให้คิดหรือทำในสิ่งที่ไม่เคยมีใครคิดหรือทำมาก่อน เช่น ให้ตั้งชื่อสัตว์ที่ไม่เคยมีใครพบเห็นมาก่อน พร้อมทั้งเล่าถึงรูปร่างลักษณะของสัตว์ชนิดนั้น ๆ
4. คำถามที่ส่งเสริมให้คิดละเอียดลออ เป็นการฝึกให้คิดอย่างเป็นขั้นตอน และบอกรายละเอียดของความคิดนั้น เช่น ให้เล่าถึงการเดินทางไปเที่ยว ว่าได้ทำอะไรหรือพบเห็นอะไรบ้าง เป็นต้น

คำถามเชิงสร้างสรรค์ นั้นรวมไปถึงความสามารถในการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ในหลายๆ แง่มุมที่ไม่มีใครคาดคิดมาก่อน ซึ่งใช้ได้ดีในวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการ รัฐวิศดอเรีย ประเทศออสเตรเลีย ได้คิดค้นไว้ (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2542 ,หน้า 121) ได้แก่

1. คำถามปริมาณ เช่น จำนวนสิ่งที่นอนในรังมีประมาณกี่ตัว
2. การเปลี่ยนแปลง ถ้ามีคนมาทำลายรังผึ้ง จะมีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ได้อย่างไร
3. การทำนาย ถ้าผึ้งตัวใดเหวี่ยง จะเกิดอะไรขึ้น
4. ความคิดเห็น ถ้าผู้เรียนเป็นผึ้งนางพญา ผู้เรียนจะเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในผึ้งทั้งหลาย ฟังว่าอย่างไร
5. คำถามเกี่ยวกับความคิดส่วนตัว ผู้เรียนจะมีความรู้สึกอย่างไร ถ้าผู้เรียนเป็นผึ้งที่อยู่ในรังขณะนั้น
6. ความสัมพันธ์เปรียบเทียบ ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบผึ้งและมองที่ถูกทำลายรัง
7. ค่านิยม การกระทำของคนที่มาทำลายรังผึ้งถูกต้องหรือไม่ อย่างไร

นอกจากนี้ยังมีแนวการตั้งคำถามอื่น ๆ อีก เช่น จากการดูภาพแล้ว ผู้สอนตั้งคำถามได้ดังนี้

1. การตั้งคำถามจากภาพที่จำให้มากที่สุด ซึ่งจะต้องตอบจากความคิดมากกว่าการเห็น เพื่อให้รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นมากที่สุด
2. การเดาสาเหตุและผลที่ตามมา จากเหตุการณ์ที่แสดงในรูปภาพ
3. การสมมติอย่างมีเหตุผล ให้ผู้เรียนเขียนหรือบอกว่าจะไร่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ในภาพที่ไม่น่าเป็นไปได้

4. การเปลี่ยนแปลง ให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงภาพแล้วตอบว่า เหตุการณ์จะเป็นอย่างไร

คำถามดังกล่าวหลาย ๆ รูปแบบข้างต้น จะมีแนวของการถามที่เป็นเชิงเอนกนัย ที่ผู้สอนถามเพื่อให้ผู้เรียนเกิดศักยภาพด้านการคิด (Potential) ยกระดับการคิดของผู้เรียนให้สูงขึ้น กว้าง และให้อิสระในการแสดงความรู้สึกรักคิด อันจะส่งเสริมให้เกิดองค์ประกอบของการคิดเชิงสร้างสรรค์ได้มากขึ้นนั่นเอง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะคำถามที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์นั้น ฌีฐาภรณ์อนมต (2537) ศึกษาพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาลที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดแบบเร้าคุณลักษณะต่าง ๆ ของความคิดสร้างสรรค์ พัทธีพรณ์ จ้อยชุมพจน์ (2533) ศึกษาคำถามขยายความคิดแบบครุมีส่วนร่วมในการอธิบายหรือเสนอแนะข้อมูลให้คิด เด็กปฐมวัยมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่า การใช้คำถามแบบครุไม่มีส่วนร่วมในการหาคำตอบ ดังนั้น การใช้คำถามเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะของคำถามมักเป็นปลายเปิดร่วมกับวิธีการกระตุ้นหรือเร้าจากครุ จะช่วยส่งเสริมให้มีพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น

การใช้คำถามในการเรียนภาษาไทย

การใช้คำถามในการเรียนการสอนภาษาไทยนั้น ยังไม่มีข้อมูลที่ระบุออกมาตรง ๆ แต่จากงานเขียนหลายแห่งได้กล่าวถึงการใช้คำถามในการเรียนภาษาไทย ซึ่งจะประมวลความเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการนำคำถามแทรกในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้านการส่งภาษา คือการพูดและการเขียนเป็นส่วนใหญ่ อำไพ สุจริตกุลและ ธิคารัตน์ โมกรัตน์ (2543, หน้า 439) ได้ กล่าวถึงการถาม - การตอบในการดำเนินกิจกรรมการสอนว่า คำถามเป็นกลวิธีที่ช่วยกระตุ้นความคิดให้ผู้เรียนมีทักษะการใช้ภาษาได้รวดเร็วและง่าย ในขณะที่เดียวกันการสอนภาษาไทยบางเรื่องก็ต้องการให้ผู้เรียนได้พิจารณาใคร่ครวญรอบด้านโดยไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ตรงจากการลงมือทำหรือดูการสาธิต ศิลปะการใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบที่แจ่มแจ้ง ชัดเจนและตรงประเด็น จะช่วยให้บทเรียนสนุกและมีกระบวนการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ในการใช้คำถามเป็นส่วนหนึ่งของทักษะการพูด ที่มีความสำคัญต่อครูผู้สอนและนักเรียนในการเรียนคือ

1. การถามช่วยให้ทราบปัญหา ความรู้สึกและอารมณ์ของผู้อื่น ซึ่งสังเกตจากถ้อยคำ ถิ่นวนภาษาที่ใช้ตอบพร้อมทั้งน้ำเสียงและอากัปกิริยา ทำให้ทราบถึงความรู้สึกและอารมณ์ในขณะนั้น

2. การถามช่วยพัฒนาคู่สนทนา การสนทนาด้วยประโยคบอกเล่า อาจทำให้บรรยากาศการสนทนาไม่น่าสนใจ หากเป็นการซักถาม คู่สนทนาจะปรับเปลี่ยนท่าที โดยต้องใช้ความคิด ทักษะการฟังและการตอบคำถามมากขึ้น

3. การถามช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เพราะคำถาม กระตุ้นความคิดของผู้ฟังได้ไม่ว่า คิดแบบวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหาหรือความคิดสร้างสรรค์ หากผู้ตอบคิดคำตอบไม่ได้ คำถามย่อมชักจูงให้แสวงหาคำตอบด้วยการสอบถามผู้รู้ การอ่านค้นคว้าจากสิ่งพิมพ์หรือลงมือทำด้วยตนเอง

จะเห็นได้ว่าการถามเป็นการสื่อข้อความ ที่มีความสำคัญต่อการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะสำคัญยิ่งในการเรียนภาษา โดยทำให้เกิดทักษะสัมพันธ์อื่น ๆ ทางภาษา เช่น อาจเกิดการสนทนาแล้วนำไปสู่การหาคำตอบ แล้วเกิดทักษะการเขียน เป็นต้น อรรถ ฤทธิ ฤทธิ และคนอื่น ๆ (2533) มีความเห็นสอดคล้องเกี่ยวกับการสอนภาษาไทย ในทักษะเฉพาะด้านทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นการสื่อความหมายว่าเป็นผลผลิตทางความคิด ความรู้ของผู้ส่งสารที่แสดงออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร มีวิธีการที่ช่วยให้เกิดการสร้างผลงานเชิงสร้างสรรค์คือ การใช้จินตนาการ การคิดแปลก ๆ ซึ่งได้จากลักษณะคำถามที่ครูใช้ เพื่อให้เกิดจินตนาการ เช่น

- อะไรจะเกิดขึ้น ถ้าคนหายตัวได้ตามที่ตนต้องการ
- จินตนาการเป็น เพราะ.....
- ถ้าเมืองไทยไม่มีดิน ไม้

ตัวอย่างการใช้คำถามในทักษะการเขียนอีกรูปแบบหนึ่งคือ การเขียนเรียงความ โดยใช้นิทานในการจำเรื่องราว ซึ่งบันทึก พลฤกษ์วัน (2533) ได้นำเสนอการเขียนเรียงความเมื่อผู้เรียนฝึกเขียนเรื่องตามที่จำได้ดี แล้วจะเขียนเรื่องราวได้ดี โดยมีการตั้งคำถามจากเรื่องย่อตามลำดับเรื่องจนได้เค้าโครงเรื่องที่เป็นปัญหาหรือคำถาม โดยมีขั้นตอนของการใช้คำถามเพื่อคิดค้นหารูปแบบในการเขียนเรียงความดังนี้

1. การฝึกอ่านเพื่อหาคำตอบหรือถอดโครงเรื่อง โดยใช้คำถามในลักษณะถามข้อเท็จจริง เช่น ทำไม อย่างไร เพราะเหตุใด การถามขั้นนี้เป็นการตรวจสอบคำตอบแล้วทำเค้าโครงเรื่องย่อๆ เมื่อฝึกถอดโครงเรื่องแล้ว จะมีการกำหนดนิทานแล้วแบ่งกลุ่มให้อ่าน ตั้งคำถามตามลำดับเหตุการณ์ของท้องเรื่อง (เรื่องใหม่) แลกเปลี่ยนคำถามระหว่างกลุ่มและตรวจคำตอบการอ่านออกเสียงของนักเรียนอีกครั้ง

2. การหลอมรวมคำตอบที่ถูกต้องเข้าด้วยกัน ตามลำดับเหตุการณ์แล้วได้เรื่องย่อซึ่งขั้นนี้อาจให้เด็กแต่งข้อความเพิ่มเติม เพื่อให้เรื่องราวต่อเนื่องสัมพันธ์กัน

3. การฝึกตั้งคำถามตามลำดับโครงเรื่องอีกครั้ง โดยไม่ดูคำถามที่ตั้งเพื่อถอดโครงเรื่องเป็นการทบทวนลักษณะคำถามว่าตรงกันดีหรือไม่ แล้วจะใช้คำถามเหล่านั้นเป็นโครงเรื่องอีกครั้ง คำถามได้แก่

- ใครกับใคร เป็นอะไรกัน
- สถานที่อยู่ก่อให้เกิดอะไร
- ปมปัญหาเกิดขึ้นได้อย่างไร
- มีการคลี่คลายปัญหาหรือแก้ปัญหายังไร
- สรุปเรื่องที่ได้ ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

นอกจากนี้แล้วครูควรรู้จักการเลือกใช้ประเภทคำถามที่มีความยาก – ง่าย ที่เหมาะสมกับสติปัญญา ความสามารถของผู้ตอบรวมทั้งวัตถุประสงค์ของการถามด้วย โดยมีประเภทของคำถามที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาหรือกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. ถามนำเพื่อให้ผู้เรียนใช้ความรู้และความคิดเห็นของตน สรุปเป็นคำตอบและตอบคำถามได้ทันที เช่น นักเรียนทราบหรือไม่ว่า การอ่านหนังสือนั้นมีประโยชน์เช่นเดียวกับที่นักเรียนฟังครู
2. ถามให้เลือก เป็นการตั้งประเด็นคำถามเปรียบเทียบแล้วให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกตอบตามที่ตนต้องการ เช่น จากเรื่องที่ผ่านมา นักเรียนควรปฏิบัติตามแบบอย่างของธรรมชาติหรือธรรมชาติ
3. ถามหาข้อเท็จจริง เป็นการถามให้ผู้เรียนค้นหาข้อเท็จจริงหรือใช้ความรู้ที่เรียนมาหรือจากประสบการณ์มาเป็นคำตอบ เช่น ถ้านักเรียนหมั่นศึกษาหาความรู้และตั้งใจฟังครูสอนนักเรียนจะสอบได้คะแนนเป็นอย่างไร
4. ถามให้อธิบาย เป็นการถามให้ผู้เรียนตอบอย่างอิสระ โดยประมวลความรู้และประสบการณ์มาชี้แจง ประเด็นคำถามอย่างชัดเจนและเป็นขั้นตอน เช่น ถ้านักเรียนเป็นหนูมานในเรื่องนี้ นักเรียนคิดว่าจะแก้ไขปัญหาอย่างไร
5. ถามหาสมมติฐาน ผู้เรียนต้องวิเคราะห์ประเด็นคำถามแล้วประยุกต์ความรู้ ทฤษฎีหรือหลักการที่ตนรู้มา เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาหาคำตอบ พร้อมแสดงเหตุผลประกอบ เป็นคำถามระดับสูง ทั้งการถามและการตอบ เช่น ความดีและทำดีแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ประเภทคำถามข้างต้นมีวัตถุประสงค์ในการถามแตกต่างกัน ผู้สอนจึงควรเลือกใช้คำถามให้ตรงวัตถุประสงค์และมีเทคนิคที่ดี เช่นเดียวกับสุจริต เพียรชอบ (2539) ที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการใช้คำถามในการเรียนภาษาพร้อมกับการพัฒนาประชาธิปไตยในชั้นเรียน ที่ครูควรให้นักเรียนยกมือขึ้น แล้วให้ตอบเป็นรายบุคคลเพื่อฝึกความกล้า ไม่ควรให้ตอบพร้อมกัน เพื่อฝึกการพูดแสดงความคิดเห็น จะช่วยให้นักเรียนเป็นนักประชาธิปไตย โดยใช้เวลาทำชั่วโมงเรียน

10-15 นาที เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งข้อสังเกตหรือเพิ่มเติมความคิดเห็น หากไม่ถูกต้องก็แก้ไขให้ใช้ได้ ซึ่งทำให้นักเรียนใช้ภาษาได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

นอกจากนี้แล้วยังมีประเด็นการใช้คำถามในการเรียนภาษาที่ร่วมกับกลวิธีการสอนอื่น ๆ ที่นำเอาคำถามเข้าไปเกี่ยวข้องซึ่ง สุจริต เพียรชอบ (2531, หน้า 178) ได้กล่าวถึง การสอนด้วยวิธีแก้ปัญหา (Problem Solving Method) ที่เป็นการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่มีขั้นตอนชัดเจน มาร่วมสอนในหลักภาษาไทยโดยมีขั้นตอนคือ การกำหนดปัญหา การหาขอบเขตหรือรวบรวมความรู้เพื่อแก้ปัญหา การคาดคะเนหรือตั้งสมมติฐาน การรวบรวมข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาและขั้นสรุป เช่น ถ้านักเรียนใช้ลักษณะนามผิด ๆ ก็ช่วยกันระดมสมองว่า ขอบเขตของปัญหาคืออะไร การคาดคะเนวิธีการที่จะแก้ปัญหาได้อย่างไร ให้ลองรวบรวมความคิดเห็นและวิธีการที่ใช้ให้ถูกต้อง ให้ลองทำดูแล้วสรุปผล การตั้งคำถามในแต่ละขั้นตอน ไม่จำเป็นต้องใช้ทุกขั้นแต่เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้และมีวิธีการแก้ไขปัญหาคือดี ในการเรียนวรรณคดีก็เช่นกัน พฤติกรรมการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจของตัวละคร มีทั้งเหมาะสมและไม่เหมาะสม ครูใช้คำถามให้นักเรียนฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา เช่น สมมติว่านักเรียนเป็นสินสมุทร นักเรียนจะคืนนางสุวรรณมาลีให้แก่อุสเรนหรือไม่ เพราะอะไร เป็นต้น

การสอนด้วยวิธีการตอบสนอง (Response - Centered Teaching) ที่เน้นตัวเนื้อหาบทเรียน (Subject - Centered) และตัวนักเรียนเอง (Student - Centered) ครูจะให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน โดยเฉพาะการตอบสนองให้มากที่สุด เพื่อให้ นักเรียนรู้สึกว่าคุณค่า เพราะครูจะเปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกให้มาก เช่น นักเรียนอ่านวรรณคดีตอนหนึ่ง อาจจะได้ออกด้วยวิธีการหลายอย่าง เช่น เขียนแสดงความรู้สึก แต่งคำประพันธ์ ร้องเพลงหรือแสดงละคร ครูจะหาสิ่งเร้าให้นักเรียนตอบสนองด้วยวิธีการตั้งคำถามนำ เพื่อกระตุ้นและเร้าให้แสดงความคิดเห็นนั่นเอง

ชาตรี สำราญ (2542) ได้เสนอแนะทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้วยการสอนให้ผู้เรียนตั้งคำถามถามตนเอง เพื่อจะได้รายงานวิธีการเรียนรู้ของตน เช่น การเขียนรายงาน เรียงความหรือชิ้นงานทางภาษาที่ทำส่งครู ผู้เรียนจะฝึกตอบคำถามภายหลังการปฏิบัติงานเสร็จสิ้นแล้ว โดยมีคำถามได้แก่

1. หลังเสร็จสิ้นการเรียนแต่ละครั้ง นักเรียนได้ทำอะไรบ้าง ทำอย่างไร
2. มีกิจกรรมอะไรบ้างที่ทำแล้วประสบผลสำเร็จหรือเกิดความภูมิใจ ทำไมจึงประสบความสำเร็จ
3. มีอะไรเป็นจุดอ่อนหรือปัญหาในการดำเนินงาน สาเหตุสำคัญคืออะไร
4. เกิดการเรียนรู้อะไรบ้างจากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา
5. มีแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานนั้น อย่างไร

จากคำถามที่กล่าวมา ผู้เรียนจะนำมาเขียนเรียบเรียงข้อมูลจากคำถามดังกล่าว ในรูปการเขียนคำนำหรือสรุปสาระสำคัญของการเรียนรู้ ตัวอย่าง เช่น

คำนำ

ฉันดีใจมากที่ได้เขียนเรื่อง ไปศึกษาแม่น้ำ เพราะทำให้ฉันและเพื่อน ๆ รู้เรื่องการศึกษา ก่อนจะไปครูก็เขียนคำตกลงกับนักเรียนก่อนไปศึกษาดูว่ามีอะไรบ้าง พอกลับมาถึงโรงเรียนครูก็เขียนกระดาษเป็นเล่มเล็ก ๆ แล้วแจกสมุดให้คนละเล่ม แล้วไปเขียน เขียนเรื่องและวาดรูปสวย ๆ ส่งครูตรวจก็เสร็จ

ด.ญ. สาริยะ หะแย ป.4 / 2 ร.ร. ครูชนพัฒนา เมืองยะลา

นอกจากนั้นตัวครูผู้สอนยังใช้คำถามถามผู้เรียนให้ตอบบ่อย ๆ เพื่อจะได้รู้เส้นทางการพัฒนาตนเองได้ โดยคำถามที่ถามเป็นขั้นตอนในการสืบหาแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ในทักษะการเขียนและอ่าน ด้วยคำถามที่ว่า

- ใคร ทำอะไร ที่ไหน
- เราจะหาความรู้เหล่านั้นได้ที่ไหน
- วิธีการหาความรู้อื่น ๆ มีอีกไหม อย่างไร

จะเห็นว่า การถาม - ตอบระหว่างครูกับนักเรียน จะเป็นการฝึกให้ผู้เรียนใช้วิธีการเรียนรู้ และให้หาหนทางศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะคำถามที่ถามเป็นขั้นตอนของการสืบหาความรู้ได้อีกวิธีการหนึ่ง ยังมีประเด็นอื่นของการใช้คำถามในการถาม 6 ระดับของ เบนจามิน บลูม ที่ครูผู้สอนภาษาสามารถถามเพื่อพัฒนาความคิด โดยถามแบบผสมผสาน จากง่ายไปสู่ยากดังนี้

ประเภทคำถามของเบนจามิน บลูม

ตัวอย่างคำถามที่ใช้ในการเรียนภาษาไทย

ความรู้	- สุดสาครเป็นใคร อยู่ที่ไหน เก่งในเรื่องใด
ความเข้าใจ	- สุดสาครและสินสมุทรมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
การนำไปใช้	- เราจะใช้ข้อดีของสินสมุทร ในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไรบ้าง
วิเคราะห์	- ท่านมีวิธีแยกแยะความเก่งกล้าสามารถของตัวละครทั้งสอง ได้อย่างไรบ้าง
สังเคราะห์	- จากการศึกษาเรื่องราวของสินสมุทรและสุดสาคร จะสรุปผลเกี่ยวกับความเก่งกล้าสามารถของตัวละครทั้งสองอย่างไร

ประเมินค่า

- ตัวละครส่วนใหญ่ในเรื่องพระอภัยมณี

มีความรู้สึกต่อสินสมุทร และศุภศากร อย่างไร
บ้าง มีอะไรที่สนับสนุนแนวคิดนั้น

กลวิธีการใช้แบบฝึกทักษะการคิดที่ให้ผู้เรียนดูภาพหรืออ่านเนื้อหาที่ให้หลากหลายแบบ แล้วให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม ก็เป็นวิธีการใช้คำถามอีกอย่างหนึ่งในการเขียนแสดง ความรู้สึก เช่น ชอบตอนใดมากที่สุด มีเหตุผลอะไรที่ชอบมากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจว่าชอบ เรื่องใดมากกว่ากัน ซึ่งเป็นการฝึกทักษะการเปรียบเทียบ การตัดสินใจการอ่าน การคิดอย่างมีเหตุผล การใช้วิจารณญาณ (ในการตัดสินใจเลือกเรื่องที่ชอบ) และการลงข้อสรุป ตัวอย่างการเขียนของ นักเรียนจากการตอบคำถามข้างต้น ที่บ่งบอกถึงเหตุผลที่ชอบบทกลอน "ผึ่งน้อย" เพราะเหตุใด มีดังนี้

ผึ่ง

ฉันชอบกลอนเรื่องผึ่งมาก เพราะในกลอนนี้ ตัวมันขยันสามัคคีกัน ฉันชอบสัตว์ที่ สามัคคี มันต่างช่วยเหลือกันอย่างมากในทุก ๆ วัน ผึ่งมันชอบดื่มน้ำหวานดอกไม้มากเพราะ น้ำหวานดอกไม้เป็นอาหารของมัน

ฉันชอบกลอนบทนี้ เพราะมันทำให้ฉันรู้ว่า เราจะต้องสามัคคีและขยันกันด้วย ฉันจะขยัน มาโรงเรียนเช้า ๆ ขยันช่วยกันทำงานช่วยเหลือกันเหมือนผึ่ง

ค.ญ นูร์อัสวานี มอลอ ป. 3

การใช้คำถามช่วยให้ผู้เรียนนำเสนอความคิด โดยเฉพาะทักษะการเขียนที่จะเด่นชัด โดยมี เหตุผลประกอบการเขียน ความลุ่มลึกของภาษาที่นำเสนอ ย่อมแสดงถึงความเป็นผู้รู้จริงในการใช้ ภาษา (ชาติรี ตำราญ, 2542 ,หน้า 63)

ทั้งหมดที่กล่าวมา พอจะสรุปให้เห็นว่า การสอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในวิชา ภาษาไทยนั้น ควรจะมีลักษณะการสอนดังต่อไปนี้

1. การสอนที่มุ่งให้เกิดจินตนาการ ครูผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนคิด เช่น ฉัน อยากเป็น ถ้าฉันมี..... ถ้าฉันมี..... ถ้าฉันได้พร. 3 ประการ ฉันจะขอ.....
2. การสอนที่สร้างสรรค์โดยการกระทำ การสนับสนุนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมหรือมี ส่วนร่วมในห้องเรียน เช่น การอภิปราย ได้ว่าที่ ประชุมกลุ่มย่อย ระดมพลังสมอง เสนอความคิด เห็น ร่วมกันแก้ปัญหา รายงานหน้าชั้น จะช่วยให้ผู้เรียนมีระดับความคิดสูงกว่าเด็กในห้องที่เรียน โดยการฟังคำบรรยาย แต่เพียงอย่างเดียว

3. บรรยากาศที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์คือ บรรยากาศที่เต็มไปด้วยการยอมรับ เป็นประชาธิปไตย มีการกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเสรี มีการเสริมกำลังใจ ยกย่องผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูมีความยืดหยุ่น เนื้อหาวิชาสนองความสนใจของผู้เรียนด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สังเกต ชักถาม นับถือความคิดแปลก ๆ ของเด็กมีความอดทนอดกลั้น

ข้อสังเกตที่พบคือ กลวิธีการใช้คำถามร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ภาษา มักใช้เป็นสะพานหรือสื่อของการฝึกฝนเพื่อใช้ภาษา ให้เกิดความแตกฉานยิ่งขึ้น ประกอบกับสื่อต่าง ๆ ที่ครูพัฒนาและจัดหาขึ้น จะช่วยให้ประสบความสำเร็จได้ดี อีกทั้งคำถามยังช่วยให้ผู้เรียนทบทวนตนเอง ในการคิดไตร่ตรองการทำงานของตน จนกระทั่งเกิดพัฒนาการการค้นพบหลักการเรียนรู้ของตนในที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้คำถามในการพัฒนาความสามารถทางภาษาของ Brantley & Washington (1990) เพื่อฝึกครูผู้สอนใช้รูปแบบคำถามของ Hilda Taba ที่ใช้วิธีการพัฒนาความคิดรวบยอด ขั้นการแปลความหมายของข้อมูล การประยุกต์เพื่อสร้างหลักเกณฑ์และการตกลงยุติปัญหาต่าง ๆ โดยผู้สอนจะเร้าด้วยคำถามปลายเปิด ผู้เรียนจะสนองตอบด้วยการยืนยันข้อมูลหรือเหตุผลอ้างอิงในแต่ละเรื่อง เป็นการแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักประเมินคำถามและพัฒนาการคิดของตน

ชนิดคำถามได้แก่ คำถามต้องชัดเจน มีเป้าหมาย คำถามที่ส่งเสริมความคิดหลากหลาย คำถามที่ส่งเสริมให้คิดขยายความให้กว้างขวางและชัดเจน และคำถามที่ส่งเสริมการคิดหาเหตุผลมาสนับสนุนในการสอนทักษะทางภาษา ผู้เรียนจะพัฒนาความสามารถและมีความรู้ในการประเมินตนเอง เห็นเส้นทาง การเรียนรู้และการคิดของตน

ในประเทศไทย อากรณี เปลียนบำรุง (2536) รายงานผลการใช้คำถามที่นักเรียนสร้างขึ้น จะช่วยพัฒนาการเรียบเรียงความคิดในการเขียนเรียงความได้ดีขึ้น พรพรรณ ศรีจิรัส (2537) พบการใช้คำถามทำยบทเรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงการเขียนประโยคให้ถูกต้องมากขึ้น และอนงค์ แสงเงิน (2533) สรุปผลการวิจัยด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นสร้างสรรค์ประกอบการใช้คำถามมีพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นสร้างสรรค์แบบไม่ใช้คำถาม

การใช้คำถามแบบ Parnes ในการเรียนภาษาไทย

กระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของ Parnes เป็นโปรแกรมการสอนพฤติกรรมสร้างสรรค์ที่พัฒนามาจากรูปแบบการสอนของ Osborn (Maker, 1982/2540) ที่ให้บุคคลมีส่วนร่วม ใช้ความรู้ จินตนาการและประเมินสิ่งเร้าต่าง ๆ จนเกิดผลผลิตใหม่เป็นแนวคิดใหม่ ในการแสดง การเขียนรายงาน การวางแผนซึ่งมีคุณค่าแปลกใหม่ มีขั้นตอนให้ผู้เรียนเรียนตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 การหาข้อมูล

ขั้นที่ 2 การแสวงหาตัวปัญหา

ขั้นที่ 3 การแสวงหาคำตอบ

ขั้นที่ 4 การแสดงการยอมรับด้วยแผนปฏิบัติงาน

Parnes เน้นเทคนิคสำคัญ คือ การส่งเสริมให้ทุกคนแสดงความคิดให้มากที่สุด การวิจารณ์ ตัดสินจะไม่มีจนกว่าถึงขั้นที่ 3 คือ การแสวงหาแนวคิดที่ใช้เทคนิคการระดมพลังสมอง โดยมีการ ฝึกอย่างเพียงพอ การยอมรับความคิดทุกความคิด การเขียนรายการความคิดและให้เวลาบ่มความคิด วิธีที่คู่กับเทคนิคนี้คือ วิธีร่วมโดยสาร (Hitch – hiking) และอุปมาเปรียบเทียบ (Synectic) ทักษะที่ใช้ในขั้นนี้คือ ทักษะการตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์ ที่จะช่วยในการคิดหาคำตอบหรือแก้ปัญหาที่ แปลกพิสดาร Parnes ชี้ถึงเทคนิคนี้ว่ามีความจำเป็นต้องฝึกคิดอย่างมีวิจารณญาณและควรฝึกมาก ๆ หากมีความชำนาญการแก้ปัญหา จะใช้เวลาน้อยลงและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

Parnes (อ้างใน สมศักดิ์ ภูวิภาคารวรรณ, 2541, หน้า 95) ได้เสนอแนวคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อเปลี่ยนแปลงแนวคิดของการแก้ปัญหาที่มีอยู่นั้น โดยการใช้คำถาม 9 ลักษณะ เช่น ถ้าให้ นักเรียนอ่านหนังสือนอกเวลาคนละ 1 เล่ม แล้วนำมาอภิปรายโดยใช้คำถามแบบ Parnes ดังนี้

1. การให้เปลี่ยนแนวประโยชน์ใช้สอย เช่น หนังสือที่นำไป นอกจากอ่านแล้ว เรายังใช้ ประโยชน์ในด้านใดได้อีกบ้าง (ที่ไม่เกี่ยวกับการอ่านหรือการเรียนภาษาไทย)
2. การปรับปรุง เช่น ควรเปลี่ยนแปลงหน้าปก, คำนำ, เนื้อหาตอนไหนบ้าง อย่างไร
3. การเปลี่ยนแปลงบางส่วน เช่น ขนาดหนังสือ เนื้อหา จำนวนหน้า รูปภาพ หรืออื่น ๆ ควรมีการเปลี่ยนแปลงส่วนใดบ้าง
4. การหาคำ เช่น ถ้าลดจำนวนหน้าหนังสือลงเหลือ 10 หน้า ข้อความสำคัญส่วนใดบ้าง ที่น่าจะมีในหนังสือเล่มนี้
5. การขยายตัว เช่น เพิ่มสีสัน เพิ่มจำนวนหน้า เพิ่มรูปภาพ เพิ่มข้อความ จะเป็นอย่างไร
6. การแทนที่ เช่น เราใช้สิ่งใดแทนเรื่องราวของหนังสือเล่มนี้ได้บ้าง, ถ้าไม่อ่านล่ะ เราจะรู้ เรื่องราวจากหนังสือเล่มนี้อย่างไร
7. การจัดระบบใหม่ เช่น ถ้าเราจัดเนื้อหาใหม่ โดยให้ลงเขียนสารบัญมา น่าจะเป็น อย่างไร

8. การเปลี่ยนทิศทาง เช่น ถ้านักเรียนเป็นหนังสือ นักเรียนจะบอกเรื่องนี้กับผู้อ่านว่าอย่างไร (ไม่ให้เหมือนเดิม) หรือ ถ้าหนังสือเล่าได้ เขาจะเล่าเรื่องนี้อย่างไร

9. รวมความคิดเข้าด้วยกัน เช่น ให้นักเรียนรวมความคิดหลาย ๆ อย่างที่ได้จากแนวคิดจากคำถามหลาย ๆ อย่างใน 8 รูปแบบมาเขียนหนังสือเล่มใหม่ของตนเองให้น่าสนใจ

จะเห็นได้ว่า คำถามทั้ง 9 ลักษณะนั้น เป็นคำถามที่กระตุ้นให้เกิดการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งผู้สอนน่าจะได้นำไปใช้ในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน ด้วยเหตุที่เป็นคำถามที่ท้าทายละเอียดสูง ให้เริ่มคิดหาสิ่งใหม่ ๆ และได้คำตอบในปริมาณที่มาก ซึ่งจะสามารถปรับใช้กับกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาได้ เพราะ ทักษะการเรียนรู้ภาษาในเชิงทักษะสัมพันธ์ ทั้งการพูด อ่าน เขียน การแสดงออก เกิดได้จากการฝึกฝนซ้ำ ที่จะต้องมียุทธศาสตร์ของการสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน รูปแบบคำถามของ Parnes จะช่วยสร้างรายละเอียดของข้อมูลตั้งแต่การคิดที่ลึกซึ้ง และขยายแนวคิดใหม่ ๆ จนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลงานเชิงสร้างสรรค์จากการฝึกและพัฒนาพฤติกรรมสร้างสรรค์ได้นั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Parnes (อ้างใน อารี สันทรวี, 2540, หน้า 61) ว่า การสอนเพื่อความคิดสร้างสรรค์ เกิดจากครูที่เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาความคิดและผลงาน ของตนเอง ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระ และการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ให้ความรู้ลึกซึ้งรอบคอบ ที่จะแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ส่งเสริมความขี้เล่นของนักเรียน ให้เวลาสำหรับการฝึกตัวของความคิดและให้โอกาสแสดงความคิดเห็นให้ได้มาก ๆ แล้วจะได้นักเรียนที่มีความคิดสูงด้วยคุณภาพ

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดของการระดมพลังสมองที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการใช้คำถามแบบ Parnes เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โดย Eberles (1980) ใช้เทคนิคที่ชื่อ SCAMPER ซึ่งรวมอักษรตัวแรกของแต่ละคำที่มีความหมายเพื่อใช้ถามในแต่ละรูปแบบ โดยวิธีการถามนั้นช่วยให้ผู้เรียนคิดออกจากกฎเกณฑ์ที่คิด มีลักษณะของการถามดังนี้

1. คำถามเพื่อการสับเปลี่ยน (Substitute) ได้แก่ การใช้คนอื่น ๆ สิ่งอื่นๆ สับเปลี่ยนสิ่งเดิม การสับเปลี่ยนด้วยการใช้วัสดุ, พลังงาน, สถานที่ไม่ใช่สิ่งเดิม
2. การรวมหลาย ๆ สิ่งเข้าด้วยกัน (Combine) ได้แก่ การรวมส่วนผสม, โลหะผสม, ส่วนประกอบทั้งหมด การรวมวัตถุประสงค์, ข้อเสนอหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกัน
3. การปรับ (Adapt) ได้แก่ การถามเกี่ยวกับสิ่งอื่นๆ ที่เหมือนกัน แนวคิดอื่นที่เพิ่มขึ้นมาสิ่งที่คล้าย ๆ กับสิ่งเดิมที่เคยมี
4. การทำให้น้อยลง (Minify) ได้แก่ การถามให้ด้านของลำดับ รูปแบบ รูปทรงน้อยลง
5. การทำให้มากขึ้น (Magnify) ในด้านของการเพิ่มความถี่ การทำให้สูงขึ้น บางชิ้นหนาขึ้น
6. การใช้สิ่งอื่นแทน (Put to other uses) ด้วยแนวทางใหม่ การใช้สิ่งอื่นผสมผสานแทนการใช้สถานที่, บุคคลอื่นแทน

7. การจัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออก (Eliminate) เช่น การทำให้เล็กลง เน้นขึ้น การย่อส่วน การทำให้ต่ำลง, สั้นลง, เบาลง, ตัดทอนให้น้อยลง, ทำให้เพียวลง, การบรรยายบางส่วน
8. การกลับข้าง (Reverse) ด้วยการเปลี่ยนองค์ประกอบ การใช้รูปแบบอื่น
9. การจัดระเบียบใหม่ (Rearrange) ด้วยการจัดองค์ประกอบอื่น ๆ การลำดับแบบอื่น ๆ การเปลี่ยนเหตุและผล การสลับข้อบก - ลบ การทำให้ตรงกันข้าม การสลับหน้าหลัง การกลับหัวกลับหาง การสลับกฎระเบียบ

การถามแบบ SCAMMER นี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับรูปแบบการถามของ Parnes ที่ให้รายละเอียดทั้งแนวกว้างและลึก ช่วยให้กระบวนการคิดของผู้เรียนชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถนำไปใช้ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาที่ใช้คำถามแบบ Parnes เพื่อสร้างรายละเอียดของข้อความให้มี ความลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ การเรียนภาษาและการใช้คำถามได้ชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการใช้คำถามเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของ Parnes ทั้ง 9 รูปแบบนั้น สามารถนำมาร่วมใช้ ในแผนการสอนภาษาไทยที่มีกิจกรรมทางภาษาเชิงทักษะสัมพันธ์ทั้ง 4 ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียนได้ ถ้าได้คำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละรูปแบบและเนื้อหาวิชาเป็นประการสำคัญ